

Με δική του προφανώς γραφή είναι βαλμένες και οι τρεις υπογραφές που φέρει το έγγραφο, των δυο κληρονόμων, Σταμάτη και Ἰωάννη Μαρούλια και τοῦ μάρτυρα Ἰωάννη Κωνσταντῆ, ἐπίσης Σκυριανοῦ.

Κατὰ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τοὺς συμβαλλόμενους υπογράφει κατὰ κανόνα μόνο ἐκεῖνος εἰς βάρος τοῦ ὁποίου δημιουργοῦνται ὑποχρεώσεις ἐκ τοῦ συμβολαίου. Ἔτσι ἐδῶ υπογράφουν οἱ δυο κληρονόμοι που παρέχουν τὴν ὑποθήκη⁹ καὶ μάλιστα με τὴν καθιερωμένη ἐκφραση «στέργω» σὲ ἀντίθεση με τὸν μάρτυρα που ἀπλῶς «μαρτυρεῖ». Ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ ὑποθήκη δανειστῆς Γιώργης Παπαντώνη δὲν υπογράφει, μολονότι κι αὐτὸς στὴ περίπτωση τῆς μισθώσεως τοῦ σπιτιοῦ ἀναλαμβάνει ὑποχρέωση καταβολῆς ἐνοικίου. Γι αὐτὸ ἴσως ἡ διατύπωση τῆς ὑποχρεώσεως αὐτῆς γίνεται με ἐμβόλιμη φράση σὲ πρῶτο δικό του πρόσωπο: «ἐγὼ Γεώργης τοῦ Παπαντώνη νὰ ἔχω νὰ δώνω...» (στίχος 19).

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὰ ὑποθηκευμένα κτήματα, πρόκειται γιὰ χωράφια που βρίσκονται, τὸ ἓνα στὸ Γιαλὸ με χαρακτηριστικὸ τὴ μουριά καὶ πλησίον παπα-Σταμάτη καὶ τὸ ἄλλο στὸν Πέρα Κάμπο πλησίον τοῦ Φιλίνη. Τὸ τρίτο χωράφι με τὶς συκιές που βρίσκεται στὰ Μισόχωρα πλησίον τοῦ Τζελεπῆ δημιουργεῖ δυσκολίες με τὴν ἀκατανόητη φράση «ἀπὸ τοῦ Κατζούλη ὅπου τόχει ἀμανάτι» (στίχος 10). Ποιὸς τό'χει ἀμανάτι; Ὁ Κατζούλης; Κι' ἂν εἶναι ἔτσι, ξαναδίνεται σὲ δεύτερη ὑποθήκη στὸν Παπαντώνη; Ἡ τό'χει δώσει ἀμανάτι ὁ Κατζούλης στὸν κληρονομούμενο Τζῶρτζο καὶ τὸ ὑπολογίζουν ἔτσι στὴ κληρονομητέα περιουσία¹⁰;

9. Πώληση «λιακοῦ», 1691

(Μονόφυλλο διαστ. 15X20 ἐκ. Μῆκος πρώτης γραμμῆς 13 ἐκ.)

- 1 — Διὰ τοῦ παρόντος συ[μβι]βαστικοῦ γράμματος καὶ ὁμολογίας ἀμε-
- 2 τατρέπτου δηλοποιούμεν πρὸς πάντας ἀνθρώπους
- 3 τοῦ ὀρᾶν καὶ ἀκούειν τὴν παροῦσαν μου γραφὴν ὡς ὅτι
- 4 καγὼ ὁ Μαστρονικόλας ὁ Μυκονιάτης ἔστον-
- 5 τας καὶ νὰ ἔχου λιακὸν εἰς τὸν τόπον λεγόμενον
- 6 Λάλαρον εἰς τῆς Καλῆς τοῦ Κατερίνη πλησίον

9. Προκειμένου γιὰ παραχώρηση ὑποθήκης ἡ μονομερὴς δήλωση τοῦ ὀφειλέτη ἀποτελεῖ καὶ σήμερα τὸν νόμιμο τύπο.

10. Πάντως ὅλα αὐτὰ τὰ τοπωνύμια καὶ ὀνόματα εἶναι καθαρῶς Σκυριανά: Γιαλός, Πέρα-Κάμπος, Μισόχωρα. Καὶ παπα-Σταμάτης, Τζελεπῆς, Κατζούλης, Φιλίνης. Εἰδικότερα σὲ ἔγγραφο τῆς 20/7/1674 ἡ γραῖα Ἄννα τοῦ Κατζούλη δωρίζει διάφορα περιουσιακὰ τῆς στοιχεῖα στὶς ὀρφανές ἐγγονές της, ἀνάμεσα στὰ ὅποια καὶ χωράφι στὸ Τραχὺ στὴ Λίμνα.

- 7 τῆς Εἰρήνης Ἰωάννου παπα-Σταμάτη καὶ δίδου το εἰς τελείαν
 8 πράσιν ἐγὼ καὶ ἡ συ(μ)βία μου ἡ Καλὴ πρὸς τὸν Θε-
 9 οδώρῃ τὸν Κρεοτυρᾶ ὥς καὶ πλησίον αὐτοῦ
 10 εὐρισκόμενον, τὸν ἀριθμὸν ἀσιλάνια 2 1/2 ἤγουν
 11 δύο καὶ μισὸ καὶ διὰ τὸ ἀληθὲς ἔγινε καὶ τὸ
 12 παρόν μου ἰδιοθέλητον γράμμα καὶ πρὸς αὐτὸν
 13 ἐπεδόθη. 1691 μηνὸς Δεκεμβρίου
 14 28
 15 — Παπα-Ἰωάννης μαρτυρῶ
 16 — Παναγιώτης Ζαουρινος μαρτυρῶ
 17 — Παπα-Δημήτριος Ἀποσπότη γράφω καὶ μαρτυρῶ.

Μὲ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὁ Μαστρονικόλας Μυκονιάτης καὶ ἡ γυναίκα του που-
 λοῦν τὸν λιακό τους ποὺ ἔχουν στὸ σπίτι τῆς Εἰρήνης Ἰωάννου παπα-Σταμάτη
 στὸ Λάλαρε, πρὸς τὸν Θεόδωρο Κρεοτυρᾶ, ἀντὶ 2 1/2 ἀσλανιῶν.

Κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ συμφωνητικοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ πώληση τοῦ «λιακοῦ». Λιακός, στὴ Σκυῖρο λέγεται τὸ ἄλλοῦ λεγόμενο «λιακωτό» (ἡλιακωτόν), δηλαδή τὸ δῶμα, ἡ ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ λιακὸς δημιουργεῖται μὲ τὴ «σκέπαση» τοῦ σπι-
 τιοῦ, ἡ ὁποία κατασκευάζεται μὲ κοντάρια ποὺ ἀκουμποῦν στοὺς δυὸ ἀπέναντι τοίχους καὶ τὰ ὁποῖα ἐπιστρώνονται μὲ καλάμια καὶ «κομὸ» (φύκια) καὶ σκεπά-
 ζεται τελικὰ μὲ «μελάγκι», ἓνα γκριζογάλαζο ἀδιάβροχο ντόπιο χῶμα ποὺ ἐμποδί-
 ζει τὸ νερὸ νὰ διαπερνᾷ τὴ στέγη¹.

Φυσικὰ ὁ λιακὸς ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ σπιτιοῦ στὸ ὁποῖο ἀνήκει καὶ μὲ τὸ ὁποῖο συνθέτει ἓνα ἀδιαίρετο σύνολο. Νομικὰ ἐπομένως θεωρεῖται σὰν πράγμα «συστατικό», ἀνεπίδεκτο χωρισμοῦ καὶ ἀνεπίδεκτο χωριστοῦ ἐμπραγμά-
 του δικαιώματος².

Στὴ Σκυῖρο ὅμως ἡ ἀπελπιστικὴ ἔλλειψη χώρου στὸ προφυλαγμένο τμήμα τοῦ χωριοῦ, ὁδήγησε στὴν ἀνάγκη νὰ κερδίσει σὲ ὕψος ὁ κατοικίσιμος χῶρος ὅ,τι δὲν μποροῦσε νὰ βρεῖ στὶς ἄλλες δυὸ διαστάσεις. Αὐτὸ προϋπέθετε πῶς ὁ ἓνας θὰ μπο-
 ροῦσε νὰ χτίσει τὸ δικό του σπίτι πάνω στὸ σπίτι τοῦ ἄλλου. Ἔτσι ὁ «ἀέρας» τοῦ σπιτιοῦ ἀπόκτησε ἀξία καὶ ἐνσωματωμένος στὸ ὕλικὸ ἀγαθὸ τοῦ λιακοῦ πῆρε τὴ μορφή χωριστοῦ πράγματος μὲ δική του ἐμπορεύσιμη ἀξία. Δημιουργήθηκε ἐπομένως ἓνα σύστημα ὀριζόντιας ἰδιοκτησίας στὴ Σκυῖρο πολλοὺς αἰῶνες πρὶν γενικευθεῖ ἡ παραδοχὴ καὶ ἡ χρῆση του.

1. Μ. Κωνσταντινίδης, Ἡ νῆσος Σκυῖρος, σ. 129, Μ. Πέριξ, Ἡ Σκυῖρος, τόμ. Α', σελ. 141.

2. Γ. Μπαλῆ, Γεν. Ἀρχαὶ Ἀστ. Δικαίου, σελ. 464 ἐπ. Πρβλ. καὶ ἄρθρα 953 - 954 Α.Κ.

Τὸ σύστημα αὐτὸ δὲν ἦταν φυσικὰ μοναδικὸ στὴ Σκῦρο. Ἡ ὀριζόντια ιδιοκτησία γνωστὴ στὸ ἐλληνιστικὸ δίκαιο καὶ τὸ δίκαιο τῆς τουρκοκρατούμενης Ἑλλάδας ἴσχυε καὶ σὲ ἄλλα νησιά, ὅπου ἀνάλογες ἀνάγκες δημιουργήσαν ἀνάλογους θεσμούς³. Στὴ Σκῦρο πάντως ἡ ἐφαρμογὴ φαίνεται παλαιότατη ἀφοῦ φτάνει ἐξακριβωμένα τουλάχιστον ὡς τὸν 16ο αἰώνα⁴. Πιστεύουμε δὲ πὼς ὀφείλεται βασικὰ στὸν περιορισμένο χῶρο ποὺ διάθεταν οἱ Σκυριανοὶ γιὰ τὴν οἰκιστικὴ τους ἐγκατάσταση. Ἀναγκασμένοι λόγῳ τῶν ἀδιάκοπων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν νὰ ζοῦν κάτω ἀπ' τὴν προστασία τοῦ Κάστρου τους⁵, ἔπρεπε νὰ δημιουργήσουν γύρω ἀπ' τὴν ἀκρόπολη τὸ «χωριό» τους, ὥστε νὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα τῆς ἄμεσης καταφυγῆς⁶. Ὁ χῶρος ὅμως αὐτὸς δὲν περιελάμβανε παρὰ τὴ βορειοανατολικὴ καὶ τὴ δυτικὴ πλαγιά τοῦ καστρόλοφου, μιὰ καὶ οἱ ἄλλες πλευρὲς του εἶναι πολὺ ἀπότομες γιὰ κατοικία. Σ' αὐτὲς τὶς στενὲς κατωφέρειες, ἔπρεπε νὰ χτιστεῖ τὸ χωριό⁷. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ διαμορφωθεῖ τὸ χωριὸ χωρὶς κανένα σχέδιο ἢ εὐθύγραμμο ὁδικὸ δίκτυο⁸, νὰ περιοριστεῖ στὸ ἐλάχιστο τὸ μέγεθος τῶν σπιτιῶν ποὺ κατὰ κανόνα δὲν εἶχαν παρὰ ἓνα μόνον δωμάτιο⁹ καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ εὐρύτατα τὸ σύστημα τῆς δυόροφης κατοικίας καὶ μάλιστα μὲ τὴ μορφή τῆς ὀριζόντιας ιδιοκτησίας.

3. Γ. Πετροπούλου, Ἰστ. καὶ Εἰσηγ. Ρωμαϊκοῦ Δικ. σελ. 261, Ἀ. Δρακάκη, Ἡ Σῦρος ἐπὶ τουρκοκρατίας, σελ. 165, Π. Ζέπου, Ἰδιοκτησία κατ' ὀρόφους, σελ. 36, ἐπ., Ἰ. Βισβίτζη, Ναξιακὰ νοταριακὰ ἐγγράφα, σελ. 138, σημ. 1. Βλ. καὶ προοίμιο εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως Ν. 3741/1929. Ἰ. Σταματιάδης, Ὀριζόντιος ιδιοκτησία Ἀθῆναι 1929, σελ. 45.

4. Δεδομένου ὅτι οἱ περιγραφές τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰώνα ποὺ ἔχουμε γιὰ τὴ Σκῦρο, εἶναι λιγοστὲς καὶ ἀτελεῖς (βλ. Ε. Ἀντωνιάδης, Ἡ Σκῦρος στοὺς περιηγητὲς καὶ γεωγράφους, σελ. 49 - 61), μαρτυρίες τοῦ θεσμοῦ δὲν μποροῦμε νὰ βροῦμε παρὰ μόνον σὲ ἀρχεϊκὰ ἐγγράφα. Στὸ δικό μας ἀρχεῖο συναντοῦμε τὴ πρώτη μεταβίβαση λιανοῦ σὲ διαθήκη τοῦ 1609 καὶ ὑποθέτουμε πὼς δὲν θὰ ἦταν ἡ πρώτη. Ἐκτοτε συνεχίζεται ἀδιάκοπα μέχρι τὴν ἐποχὴ μας σὲ κάθε λογῆς συμβατικὲς μεταβιβάσεις, γιὰ νὰ καλυφθεῖ τελικὰ ἀπ' τὴ σύγχρονη νομικὴ ρύθμιση τῆς ὀριζόντιας ιδιοκτησίας.

5. Ν. Πέδικα, Ἡ Σκῦρος, τόμ. Α', σελ. 24, Σπινέλλης - Εὐαγγελινίδου, Σκῦρος, Κοινωνιολογικὴ κάτοψη τοῦ νησιοῦ, σελ. 62. Βλ. ἐπίσης τὶς σχετικὲς ἀφηγήσεις τῶν περιηγητῶν Randolph, Tournefort, Gouffier καὶ Leake εἰς Ε. Ἀντωνιάδης, Ἡ Σκῦρος στοὺς περιηγητὲς καὶ γεωγράφους, σελ. 79, 136, 152, 160.

6. Von Osten, εἰς Ε. Ἀντωνιάδης, ὅ.π., σελ. 165.

7. Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου, σελ. 95.

8. Δ. Παπαγεωργίου, ὅ.π.

9. Μ. Κωνσταντινίδης, Ἡ νῆσος Σκῦρος, σ. 129. Ἡ σκυριανὴ καλαισθησία μπόρεσε νὰ διαμορφώσει ἔτσι τὸν ἐσωτερικὸ χῶρο (σφᾶς, ἀποκρέβατες κ.λπ.) ὥστε νὰ ἐξυπηρετεῖ ὅλες τὶς βιωτικὲς ἀνάγκες δημιουργώντας συγχρόνως τὴν αἰσθητικὴ ποὺ καὶ σήμερὰ ἀκόμα κάνει νὰ θεωρεῖται ὑποδειγματικὸ τὸ «σκυριανὸ σπίτι».

Ἔτσι τὸ δικαίωμα τοῦ «ὑπεράνω χώρου» ποὺ περιέχεται στὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος τοῦ ἀκινήτου¹⁰ ἔγινε δικαίωμα μεταβιβάστὸ καὶ ἀπαλλοτριωτὸ ποὺ κατοχύρωνε τὸν δικαιοῦχο ἀπ' τὸν κίνδυνο διεκδικήσεως βάσει τοῦ γνωστοῦ κανόνα «εἴκειν τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις»¹¹. Ὁ «λιακὸς» λοιπὸν ἀγοράζεται καὶ πουλιέται¹², ἀνταλλάσσεται, χαρίζεται¹³ καὶ κληρονομιέται¹⁴. Καὶ εἶναι συνηθισμένο τὸ φαινόμενο ὁ ἰδιοκτήτης ἐνὸς σπιτιοῦ, μὴ βρίσκοντας ν' ἀγοράσει διπλανὸ οἰκόπεδο ν' ἀναγκάζεται νὰ ἀγοράζει τὸν ἀπέναντι λιακὸ γιὰ νὰ χτίσει τὸ προικῶο τοῦ γιοῦ ἢ τῆς κόρης του καὶ νὰ σχηματίσει τὴν οἰκογενειακὴ γειτονιά. Κάτι τέτοιο ἄλλωστε προκύπτει κι ἀπ' τὸ ἔγγραφό μας, στοὺς στίχους 9 - 10 τοῦ ὁποῖου μνημονεύεται πὼς ὁ πωλούμενος λιακὸς βρίσκεται δίπλα στὸ σπῖτι τοῦ ἀγοραστῆ, πράγμα ποὺ δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδηλώνει καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προτιμήσεώς του ὡς πλησιαστῆ.

Ὁ ἀκριβὴς χαρακτηρισμὸς τῆς συμφωνίας περὶ πωλήσεως λιακοῦ, ὅπως μᾶς παραδόθηκε στὴν ἐθιμικὴ ἐφαρμογὴ του, ἀκόμα δὲ περισσότερο ὁ προσδιορισμὸς τοῦ δικαιώματος ποὺ μεταβίβαζε ἡ συμφωνία, δὲν εἶναι εὐκόλος.

Πιστεύουμε κατ' ἀρχὴν πὼς πρόκειται γιὰ ἀληθινὴ ἀγοραπωλησία κι ὄχι γιὰ διαρκῆ μίσθωση ἢ ἀκόμα γιὰ σύσταση ἐπιφανείας¹⁵, ὄχι μόνο γιατί ρητὰ χαρακτηρίζεται στὸ ἔγγραφο ὡς «τελεία πράσις» (στίχ. 7 - 8) ἀλλὰ καὶ γιατί στίς δυὸ αὐτὲς συμβάσεις προϋποτίθεται μίσθωμα καὶ χρονικὸς προσδιορισμὸς, ἐνῶ στὴ περίπτωσή μας δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνο τὸ τίμημα τῆς ἀγορᾶς (στίχ. 10). Ἐξάλλου οὔτε ὡς δουλεία τοῦ τύπου *oneris ferendi* θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ τόσο γιατί δουλεία οἰκοδομήσεως δὲν ἦταν γνωστὴ ὅσο καὶ γιατί τουλάχιστον κατὰ τὴ σύστασή της δὲν ὑπάρχει «δεσπόζον» κτῆμα.

Ποιό εἶναι τὸ δικαίωμα ποὺ μεταβιβάζεται μετὰ τὴν ἀγοραπωλησίαν τοῦ λιακοῦ;

10. Ἄρμεν. Ἐξάβ. Β, δ, 68 «ὁ ἔχων τὰ ἀνώγεα, τοῖς ἰδίοις ἐπικτίζει ὅσον θέλει» καὶ Β, δ, 57 «οὐδεὶς κωλύεται βουλόμενος ὑψῶσαι, εἰ μὴ ἄρα ἐβάρησεν ἑαυτὸν δουλείαν τοῦ μὴ ὑψοῦν».

11. «Ἐάν τις ἐπικτίσῃ τοῖς ἐμοῖς οἰκήμασιν ἀνώγεα, ἐγὼ τούτων γίνομαι κύριος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, εἴκειν τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις.» Ἄρμεν. Ἐξάβ. Β, α, 27 καὶ Β, δ, 67.

12. Σχετικὰ πωλητήρια ἀπ' τὸ ἀρχεῖο μας τῆς 25/5/1677, 1/12/1691, 20/9/1697.

13. Δωρητήριον ἀπ' τὸ ἀρχεῖο μας τῆς 17/6/1682.

14. Διαθήκη Μανουὴλ Κατζίκη τῆς 29/8/1655.

15. Στὰ σκυριανὰ πωλητήρια λιακῶν τηρεῖται ὁ τύπος τοῦ κοινοῦ ἀγοραπωλητήριου συμφωνητικοῦ μετὰ τὸ λεκτικόν: «ἐχέτω ὡς ἐδικόν του, πουλήσει, χαρίσει, προικίσει, ποιεῖ ὡς βούλεται». Πάντως ἡ συγγένεια τοῦ θεσμοῦ μετὰ τὸ ἐμπράγματο δικαίωμα τῆς «ἐπιφανείας» τοῦ Ἰουστινιανέου δικαίου, δὲν μπορεῖ νὰ παραβλεφετῆ, πολὺ περισσότερο ἂν λάβουμε ὑπόψη τίς διαφωνίες γιὰ τὴ φύσιν τοῦ ἐπιφανειακοῦ δικαιώματος. Windscheid, Σύστ. Ρωμ. Δικ. ΣΤ, § 223, Dernburg, Σύστ. Ρωμ. Δικ. Β, § 259, ἐπ.

Κατὰ τὴν κρατοῦσα ἄποψη, τὸ δικαίωμα αὐτὸ εἶναι ὁ «ἀέρας» τοῦ σπιτιοῦ, δηλαδή ὁ ὑπερκείμενος ἐλεύθερος χώρος καὶ ἐπομένως τὸ δικαίωμα ἐποικοδομήσεως¹⁶ μετὰ τὴν ἀνέγερση ἀνωτέρου κτίσματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μοναδικὸς κύριος γίνεται ὁ κύριος τοῦ «ἀέρα» χωρὶς καμιά ἀνάμιξη συνιδιοκτησίας τοῦ κατώτερου ιδιοκτήτη¹⁷. Ὁ κατώτερος αὐτὸς ιδιοκτήτης παραμένει ὅμως ἀπόλυτος κύριος τῆς ὀροφῆς του, ἢ ὅποια θὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀπ' τὸν ἀνώτερο ιδιοκτήτη μετὰ τὴν προσθήκη πατώματος¹⁸. Ἔτσι ὁ καθένας παραμένει ἀποκλειστικὸς κύριος ὀρισμένων τμημάτων τῆς οἰκοδομῆς χωρὶς μὲν δημιουργία συνιδιοκτησίας ἀλλὰ μετὰ τὴν προσφυγὴ στοὺς κανόνες τῶν δουλειῶν^{18α}.

Μολονότι ἡ νομικὴ αὐτὴ κατασκευὴ φαίνεται πὺς κάλυπτε τὶς σχέσεις τῆς ὀριζόντιας ιδιοκτησίας στὶς Κυκλάδες καὶ σ' ἄλλους τόπους τῆς τουρκοκρατούμενης Ἑλλάδας^{18β}, εἰδικὰ γιὰ τὴ Σκύρο πρέπει νὰ σημειώσουμε πὺς σ' ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ σχετικὰ ἔγγραφα (διαθήκες, προικοσύμφωνα πωλητήρια κ.λπ.) πουθενὰ δὲν γίνεται λόγος γιὰ «ἀέρα» ἀλλὰ πάντοτε γιὰ τὸ «ἡλιακόν». Καὶ δὲν ἀποκλείεται μὲν μ' αὐτὸν τὸν ὅρο νὰ ἐξέφραζαν ἀκριβῶς τὸν «ἀέρα». Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ἐννοοῦσαν αὐτὸ τοῦτο τὸν λιακό, σὰν εἶδος οἰκοπέδου^{18γ} στὸ ὁποῖο ἐνσωματώνεται ἡ ἐξουσία τῆς κυριότητος. Ἡ ἐξουσία αὐτὴ περιέχει τόσο τὰ δικαιώματα τῆς ιδιοκτησίας (ἐκποίηση, ἐπιβάρυνση, διεκδίκηση) ὅσο καὶ τὰ δικαιώματα ἀπολαύσεως (νομή, χρῆση)^{18δ}, τὰ ὅποια μάλιστα ἐμφανίζονται καὶ πρὶν ἀπ' τὴν ἐποικοδόμησιν. Γιατὶ εἶναι βέβαιον πὺς στὴν ἐννοια τοῦ σκυριανοῦ λιακοῦ περιλαμβάνεται ὅχι μόνον ὁ ἐλεύθερος χώρος τοῦ «ἀέρα», ποὺ ἀρχίζει φυσικὰ ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τοῦ λιακοῦ καὶ πάνω ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ κατασκευασμένος λιακός, τὸν ὁποῖο ὁ ιδιοκτήτης του καὶ ὅταν ἀκόμα δὲν εἶναι ιδιοκτήτης τοῦ κάτω σπιτιοῦ, τὸν μεταχειρίζεται γιὰ ὅλες τὶς δυνατὲς χρήσεις ὅπως εἶναι τὸ πέρασμα, τὸ ἄπλωμα, τὸ λιάσιμο, τὸ στέγνωμα, τὸ αὐλισμα^{18ε} κ.λπ. Σ' αὐτὴ βέβαια τὴ περίπτωσιν, ἐμφανίζεται τὸ παράδοξον νὰ

16. Π. Ζέπου, 'Ιδιοκτησία κατ' ὀρόφους, 'Αθήναι 1931, σ. 37, 'Α. Δρακάκη, 'Η Σύρος ἐπὶ τουρκοκρατίας, σ. 166.

17. Π. Ζέπου, ὁ.π., σελ. 40.

18. Π. Ζέπου, ὁ.π., σελ. 39.

18α. Π. Ζέπου, ὁ.π., σελ. 40, 'Α. Δρακάκη, ὁ.π., σελ. 166-67.

18β. Π. Ζέπου, ὁ.π., σελ. 36 - 43, 'Α. Δρακάκη, ὁ.π., σελ. 165 ἐπ.

18γ. Πρβλ. μετὰ «ἀέρα» ἢ «οἰκότοπον» εἰς Π. Ζέπου, ὁ.π., σελ. 39. Στὴ Σκύρον πάντως «σπιτότοπα» ἔλεγον τὰ ἄχτιστα οἰκόπεδα. 'Αρχ. 'Εγγρ. Σκύρου 2, σ. 1.

18δ. Windscheid, Σύστ. Ρωμ. Δικ. ΣΤ, § 167. Dernburg, Σύστ. Ρωμ. Δικ. II, § 192.

18ε. Γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ δώματος ὡς αὐλῆς τοῦ ἐπάνω σπιτιοῦ στὴ Σύρον βλ. Δρακάκη, ὁ.π., σελ. 168.

υπάρχει σπίτι χωρίς στέγη, ή τουλάχιστον χωρίς ιδιόκτητη στέγη. 'Απ' τις ένδεχόμενες όμως και απαράδεκτες πρακτικές συνέπειες αυτής της άνωμαλίας και κυρίως απ' τον κίνδυνο αφαιρέσεως ή καταστροφής του λιακού, πρέπει να δεχτούμε πως υπήρχε κάποιο σύστημα προστασίας του κατώτερου ιδιοκτήτη με αντίστοιχους περιορισμούς του ανώτερου ιδιοκτήτη, που ήταν υποχρεωμένος να συντηρεί το λιακό. Τέτοιου είδους άλλωστε περιορισμοί της κυριότητας δεν ήταν άγνωστοι στο ρωμαιοβυζαντινό δίκαιο^{18στ}.

Με βάση τα κύρια αυτά χαρακτηριστικά και την έθιμική διαμόρφωση του θεσμού όπως έφτασε ως τις μέρες μας, ο με οποιοδήποτε νόμιμο τρόπο κύριος του λιακού είχε το δικαίωμα να χτίσει πάνω σ' αυτόν ένα ή περισσότερους όρόφους, διατηρώντας πάντα το δικαίωμα επί του δώματος του τελευταίου όρόφου¹⁹. Μπορούσε ακόμα να προεκτείνει τον όροφό του με έξωστή²⁰. 'Εφόσον δεν αποφάσιζε την ανέγερση είχε το δικαίωμα χρήσεως του λιακού για όλες τις συνήθεις βιωτικές ανάγκες της εποχής, όπως ήταν το αϋλισμα, το άπλωμα, το λιάσιμο, το στέγνωμα κ.λπ. 'Εξάλλου ήταν ελεύθερος να τον μεταβιβάσει συμβατικά ή κληρονομικά. Το τελευταίο αυτό προκύπτει τόσο απ' το έγγραφό μας (στίχ. 6) στο οποίο αναφέρεται πως ο πωλούμενος λιακός ήταν στο σπίτι της Καλής του Κατερίνη, δηλαδή όχι στο σπίτι του πωλητή, όσο κι' από άλλα σχετικά έγγραφα στα οποία ο μεταβιβαζόμενος λιακός σημειώνεται ως «γονικός» ή «από κληρονομιά του άντρός μου»²¹. Φυσικά το ίδιο δικαίωμα συμβατικής ή κληρονομικής διαθέσεως είχε και για όλοκληρο το άνώγειο συμπεριλαμβανομένου και του πατώματος - λιακού.

Το κυριότερο πρόβλημα του θεσμού αναγόταν ασφαλώς στις σχέσεις των κυρίων ίσογείου και άνωγείου αναφορικά με την τύχη του λιακού, που όπως είπαμε

18στ. D e r n b u r g, Σύστ. Ρωμ. Δικ. II, § 192, Γ. Π ε τ ρ ο π ο ύ λ ο υ, 'Ιστ. και Είσηγ. Ρωμ. Δικ., σελ. 257 επ.

19. Πρβλ. και 'Αρμεν. 'Εξάβ. Β, δ, 68 «ο έχων τα άνώγεα, τοίς ιδίοις επικτίζει όσον θέλει». "Αν υπήρχε όμως υποχρέωση να μη βαρύνει έξαιρετικά την οίκοδομή («μη βαρών μέντοι τα κατώγεα υπέρ δύναμιν» ('Αρμεν. 'Εξάβ. Β, δ, 68) δεν έχουμε στοιχεΐα να το υποστηρίξουμε. Πάντως οι τεχνικές δυσκολίες ανεγέρσεως πολυόροφων οίκοδομών — εκτός όπου το διευκόλυνε ή διαμόρφωση του εδάφους — απλούστευε ως ένα σημείο το πράγμα.

20. Πάνω σ' αυτό έχουμε τη μαρτυρία του περιηγητή Leake, που το 1896 μιλάει για άνώγεια με προεκτάσεις κατά τον τουρκικό τύπο. 'Α ν τ ω ν ι ά δ η ό.π., σ. 160.

21. Στη διαθήκη Μανουήλ Κατζίκη της 29/8/1655 αναφέρεται «ήλιακόν άνωθεν της Καλής του Ξεράδη». Σε πωλητήριο του 1671 ή Καλή παπα-Γεώργη πουλάει προς τον παπα-Γρηγόριο το «ήλιακόν όπου είχε κληρονομιά του άντρός της άνωθεν του αυτού παπα-Γρηγορίου». Σε πωλητήριο της 10/1/1741 ή πωλήτρια, πουλάει λιακό που έχει από τον πεθερό της πάνω στο σπίτι της ίδιας της αγοράστριας του λιακού, ή οποία δηλαδή αγοράζει το λιακό του σπιτιού της.

ἀποτελοῦσε τὴ «σκέπαση» τοῦ ἑνὸς καὶ τὸ «πάτωμα» τοῦ ἄλλου²². Πάνω σ' αὐτὸ ἡ ἐθιμικὴ ρύθμιση ποὺ μᾶς παραδόθηκε προβλέπει τὴν ὑποχρέωση τοῦ κυρίου τοῦ ἰσογείου νὰ συνεχίσει τὴ συντήρηση τοῦ λιακοῦ ὅσο αὐτὸς παρέμενε «ψιλός»²³, τὴν ὑποχρέωσή του νὰ συντηρεῖ τοὺς πρωτότοιχους καθὼς καὶ τὴν ὑποχρέωση τοῦ τρίτου κυρίου τοῦ λιακοῦ νὰ τὸν διατηρεῖ σὲ καλὴ κατάσταση ἀφότου ἔχτιζε τὸ ἀνώγειο. Νὰ ὑποθέσουμε πὼς οἱ ἀμοιβαῖες αὐτὲς ὑποχρεώσεις δημιουργοῦσαν σχέ-ση ἀναγκαίας συγκυριότητος δὲν φαίνεται δικαιολογημένο^{23α}, δεδομένου ὅτι ὁ κύριος τοῦ ἰσόγειου δὲν διατηροῦσε κανένα ἄλλο δικαίωμα ἐπὶ τοῦ λιακοῦ ἐκτὸς ἀπ' τὴν προαναφερθεῖσα ἀπαίτηση συντηρήσεως τοῦ πατώματος - λιακοῦ μετὰ τὸ χτίσιμο τοῦ ἀνώγειου. Ἡ ἀπαίτησή του μάλιστα αὕτη, ἀντιστοιχοῦσα στὴν ὑποχρέωση τοῦ τρίτου κυρίου τοῦ λιακοῦ γιὰ συντήρηση, μπορεῖ νὰ νοηθεῖ σὲ συνδυασμὸ μὲ δικαίωμα δουλείας²⁴ συνιστώμενης σιωπηρὰ κατὰ τὴ μεταβίβαση τῆς κυριότητος τοῦ λιακοῦ²⁵.

Τὸ βέβαιον εἶναι πὼς ἡ ρύθμιση αὕτη ἐπέτρεψε στὴ Σκυρο τὴν ὕφανση ἑνὸς ἀπέραντου πλέγματος τέτοιων σχέσεων ὀριζόντιας ἰδιοκτησίας ποὺ στὴν ἐποχὴ τῆς ἐξυπηρέτησε ἀναμφίβολα τὴ συγκέντρωση τοῦ πληθυσμοῦ στὰ ὅρια τοῦ διαθέσιμου χώρου. Καὶ οἱ σχέσεις αὐτὲς, ὅπως ἦταν φυσικό, διατηρήθηκαν ὡς τὴν ἐποχὴ μας σ' ὅλες τὶς παλιὲς συνοικίες τοῦ Χωριοῦ σὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ ποικιλία μορφῶν²⁶. Ἐξάλλου πρέπει νὰ ὑποθέσουμε - ἔστω κι ἂν λείπουν ἀκόμη τὰ ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα — πὼς ἡ ἰδιορρυθμία αὕτη δὲν προχώρησε χωρὶς ἀλλεπάλληλες ἐμπλοκὲς καὶ προβλήματα. Μιὰ ἀπόδειξη αὐτοῦ ἀποτελοῦν οἱ προστριβὲς καὶ οἱ δίκες ποὺ οἱ καταστάσεις αὐτὲς προκάλεσαν στὶς μέρες μας, ἰδίως ὅταν ἡ συνεχὴς ἀραίωση τοῦ πληθυσμοῦ στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ αἰῶνα μας εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἐγκατάλειψη καὶ τὴν ἐρείπωση μεγάλου ἀριθμοῦ παλιῶν κατοικιῶν²⁷.

22. Στὴ σκυριανὴ πρακτικὴ γιὰ νὰ μεταποιηθεῖ ὁ λιακὸς σὲ πάτωμα στρωνόταν μὲ κοκινόχωμα καὶ «σερνόταν» μὲ ψιλὴ ἄμμο ἢ σὲ πολυτελέστερες κατασκευὲς «πετσωνόταν» μὲ σανίδια.

23. Ἐφόσον δηλαδὴ ὁ κύριος τοῦ λιακοῦ δὲν ἀποφάσιζε νὰ χτίσει τὸ ἀνώγειο.

23α. Καὶ ὡς ἀντιτιθεμένης ἄλλωστε στὴν ἰσχύουσα μορφή τῆς ἀπόλυτης ἰδιοκτησίας ποὺ διεῖπε αὐτὲς τὶς σχέσεις. Π. Ζέπου, ὅ.π., σελ. 40.

24. Windscheid, Σύστ. Ρωμ. Δικ. ΣΤ' § 201, σημ. 3, 211α, σημ. 3, 211α 6, ὅπου καὶ ἐρευνᾶται τὸ θέμα ἂν ὑποχρέωση in faciendo εἶναι ἐπὶ τοῦ πράγματος ἢ τοῦ προσώπου καὶ ἂν τὸ σχετικὸ ἐνοχικὸ δικαίωμα μπορεῖ νὰ συνδυασθεῖ μὲ δουλεία.

25. Windscheid, ὅ.π. § 212, 7.

26. Π.χ. τρεῖς χωριστοὶ ἰδιοκτῆτες σὲ τριόροφη οἰκοδομή, ἢ τρεῖς χωριστὲς ἰδιοκτησίες ἰσαριθμῶν ἰσογείων καὶ μιὰ ἰδιοκτησία σ' ὁλόκληρο τὸ ἀνώγειο ποὺ τὶς καλύπτει ἢ ἡ ἴδια ἰδιοκτησία στὸ ἀνώγειο καὶ τὸ μισὸ ἰσόγειο καὶ ἄλλη στὸ λοιπὸ ἰσόγειο κ.λπ.

27. Βάση τῶν προστριβῶν εἶναι, στὴ μεγάλη ἀναλογία, ἡ ἔγκατάλειψη τοῦ ἀνώγειου ποὺ

Δυὸ ἀκόμα νομικά ζητήματα ποὺ παρουσιάζει τὸ πωλητήριο αὐτὸ εἶναι τὸ δικαίωμα προτιμήσεως καὶ ἡ συζυγικὴ κοινοκτημοσύνη.

Γιὰ τὸ πρῶτο κάναμε ἤδη λόγο στὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο 4. Σύμφωνα μὲ τὸ δικαίωμα προτιμήσεως, ποὺ ἀναγνωρίζόταν στὸ βυζαντινὸ δίκαιο^{27α}, (*pactum protimisseos*) καὶ διατηρήθηκε ἐθιμικὰ σ' ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα^{27β}, ὁρισμένα πρόσωπα (συγγενεῖς, συγκύριοι, πλησιαστές) εἶχαν δικαίωμα νὰ προτιμηθοῦν «ἐπὶ ἴσοις ὅροις» στὴν ἀγορὰ πωλουμένου ἀκινήτου. Γιὰ τὴν ἰσχὺ τοῦ ἐθίμου αὐτοῦ στὴ Σκῦρο, ἔχουμε ἀρκετὲς μαρτυρίες ἀπὸ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς. Πρόκειται γιὰ πωλητήρια τὰ ὁποῖα εἴτε ἀναφέρονται σὲ μεταβίβαση κτημάτων πρὸς συγγενεῖς εἴτε περιέχουν ἐνυπόγραφη συναίνεση συγγενικῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν κανένα ἄλλο λόγο συμπράξεως στὴ πώληση, παρὰ μόνο γιὰ νὰ δηλώσουν ὑπεύθυνα τὴν παραίτησή τους ἀπ' τὸ δικαίωμα προτιμήσεως^{27γ}. Ἐξ ἄλλου σὲ διάφορα συμφωνητικὰ πωλήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς, τὸ μεταβιβαζόμενο ἀκίνητο, χωρὶς ἄλλο δικαιολογητικὸ λόγο χαρακτηρίζεται σὰν συνορευόμενο μὲ ἄλλο κτῆμα τοῦ ἀγοραστῆ («ὡς πλησίον αὐτοῦ εὕρισκόμενον») πράγμα ποὺ κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἀποτελεῖ ρητὴ ἀναφορὰ στὸ δικαίωμα προτιμήσεως^{27δ}.

Ἔτσι καὶ στὴ περίπτωση τοῦ παρόντος πωλητηρίου, νομίζουμε πὼς ἡ ρητὴ μνεῖα τοῦ λιακοῦ ὡς κείμενου κοντὰ στὸ σπίτι τοῦ ἀγοραστῆ («πλησίον αὐτοῦ εὕρισκόμενον», στίχ. 9 - 10) δικαιολογεῖ τὴν ὑπόθεση πὼς ὁ ἀγοραστὴς Κρεοτυρᾶς ἀγόρασε τὸν λιακὸ δίπλα στὸ σπίτι του, ἀσκώντας τὸ ἐθιμικὰ ἀναγνωρισμένο στὴ Σκῦρο δικαίωμα προτιμήσεως.

Τὸ δεύτερο ζήτημα παρουσιάζεται ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ πωλητήριο δὲν ἐμφανίζεται ὡς πωλητὴς μόνο ὁ μαστρο-Νικόλας Μυκονιάτης ἀλλὰ καὶ ἡ γυναίκα του Καλή. Αὐτὸ δημιουργεῖ τὸ πρόβλημα τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ πωλούμενου λιακοῦ καὶ

ἀπειλεῖ καὶ τὴ στέγη τοῦ ἰσογείου ἢ ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ ἰσογείου ποὺ ἀπειλεῖ τοὺς πρωτότοιχους καὶ μαζί μ' αὐτοὺς ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα.

27α. Ἀρμεν. Ἐξάβ. Γ, γ, 103 ἐπ. Καταργήθηκε τὸ 1856 μὲ τὸ Νόμο περὶ μεταγραφῆς. Γ. Π ε τ ρ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἰστ. καὶ Εἰσηγ. Ρωμ. δικ. σελ. 410.

27β. Γ. Π ε τ ρ ο π ο ὕ λ ο υ, Νομικὰ ἔγγραφα Σίφνου, σελ. 232, 404, Ἀ. Δ ρ α κ ᾶ κ η, Ἡ Σῦρος ἐπὶ τουρκοκρατίας, σελ. 218, Ἰ. Β ι σ β ῆ ζ η, Ἑρωτήματα καὶ ἀπαντήσεις περὶ ἐθίμων (Ἐπετ. Ἀρχ. Ἰστ. Ἑλλην. Δικ. τεύχη 3/1950, 6/1955, 7/1957, 9/1962), Τοῦ Ἰ δ ι ο υ, Δικαστ. ἀποφάσεις Μυκόνου, τεύχ. 7/1957, σελ. 64, G. M a u r e r, Ὁ ἐλληνικὸς λαός, σελ. 679, Μ. Τ ο υ ρ τ ὅ γ λ ο υ, Ἀπάντησις Δημογεροντίας Τήνου (Ἐπετ. Ἀρχ. Ἰστ. Ἑλλην. Δικ. τεύχ. 14/1967), σελ. 212.

27γ. Βλ. ἀνωτέρω ἔγγραφο 4 καὶ κατωτέρω ἔγγραφο 10. Καὶ Ἀρχ. Ἐγγρ. Σκύρου, 2, σελ. 21, 39.

27δ. Βλ. σχ. στὸ Ἀρχ. Ἐγγρ. Σκύρου, 1, σ. 31 καὶ 2, σ. 10, 11, 20, 34.

θέτει τὸ ἐρώτημα ἂν ἐφαρμοζόταν καὶ στὴ Σκυρο ὁ θεσμὸς τῆς συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης ποὺ ἴσχυε σ' ὅλα σχεδὸν τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ σὲ πολλές ἄλλες περιοχὲς τῆς τουρκοκρατούμενης Ἑλλάδας^{27ε}.

Σύμφωνα μὲ τὸ θεσμὸ αὐτό, τὰ ἀποκτώμενα «συνεστῶτος τοῦ γάμου» ἀποτελοῦσαν κοινὴ περιουσία τῶν συζύγων, τὴν ὁποία μποροῦσε νὰ διαθέσει ὁ σύζυγος, ὡς διαχειριστῆς αὐτῆς, ἀλλὰ «μὲ τὴ γνώμη» τῆς γυναίκας του. Τὰ προικῶα ὅμως τῆς γυναικός, διέθετε - ἐλεύθερα ἢ μὲ περιορισμοὺς — ἡ ἴδια ἡ γυναίκα «παρισταμένου καὶ συναινοῦντος» τοῦ ἀντρός της^{27στ} ἢ καὶ οἱ δυὸ σύζυγοι μαζί^{27ζ}.

Γιὰ τὴ Σκυρο, τὰ ἀρχεϊκὰ στοιχεῖα ποὺ διαθέτουμε μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνουμε πῶς οἱ ἐθιμικοὶ αὐτοὶ κανόνες εἶχαν τὴν ἀνάλογη ἐφαρμογὴ τους. Ἐτσι περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς συζυγικῆς περιουσίας, τῶν ὁποίων δὲν ξέρουμε τὴν προέλευση, ἐκποιοῦνται κατὰ κανόνα ἀπ' τὸν ἄνδρα μόνο του ἢ μὲ τὴ γνώμη τῆς γυναίκας του. Τὰ προικῶα ὅμως διαθέτει ἡ γυναίκα μόνη της ἢ μὲ τὴ «βουλὴ» τοῦ ἀντρός της ἢ καὶ οἱ δυὸ μαζί^{27η}. Σὲ μιὰ περίπτωση μάλιστα ποὺ ὁ ἄντρας μόνος του πουλάει προικῶο τῆς γυναίκας του, ἀναγκάζεται νὰ περιλάβει εἰδικὴ ρήτρα ἀποζημιώσεως τοῦ ἀγοραστῆ σὲ περίπτωση διεκδικήσεως ἀπ' τὴ γυναίκα του^{27θ}.

Ἐτσι ὡς πρὸς τὸν πωλούμενο λιακὸ τοῦ σχολιαζομένου πωλητηρίου, τὸ πιθανότερο εἶναι νὰ δεχτοῦμε πῶς πρόκειται γιὰ προικῶο^{27ι}, ἀφοῦ καὶ οἱ δυὸ σύζυγοι μαζί («ἐγὼ καὶ ἡ συμβία μου», στίχ. 8) προβαίνουν στὴν ἐκποίησή του.

Τὸ συμφωνητικὸ ἀκολουθεῖ τὸν γνωστὸ τύπο τῶν πωλητηρίων τῆς ἐποχῆς μὲ τὴ δήλωση τοῦ πωλητῆ πῶς πουλάει τὸ λιακὸ ἀντὶ δυόμισι ἀσλανιῶν²⁸. Ἡ σύμβαση θὰ τελειωθεῖ μὲ τὴν ἐπίδοση τοῦ «γράμματος» πρὸς τὸν ἀγοραστῆ (στίχ.

27ε. Ἰ. Βι σ β ί ζ η, Ναξιακὰ νοταριακὰ ἔγγραφα (Ἐπετ. Ἀρχ. Ἰστ. Ἑλλ. Δικ. τ. 4/1951) σελ. 21, 39, Ἀ. Δ ρ α κ ά κ η, ὅ.π., σελ. 260, Γ. Π ε τ ρ ο π ο ύ λ ο υ, ὅ.π., σελ. 192. G. M a u r e r, ὅ.π., σελ. 683.

27στ. Ἰ. Βι σ β ί ζ η, Περιουσιακαὶ σχέσεις συζύγων εἰς Χῖον κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν (Ἐπ. Ἀρχ. Ἰστ. Ἑλλ. Δικ. τ. 1/1948), σελ. 34, Ἀ. Δ ρ α κ ά κ η, ὅ.π., σελ. 248.

27ζ. Ἰ. Βι σ β ί ζ η, Ἐρωτήματα καὶ ἀπαντήσεις περὶ ἐθίμων, Ἐπ. Ἀρχ. Ἰστ. Ἑλλ. Δικ. τ. 3/1950 σελ. 163 ἐπ., τ. 6/1955 σελ. 122 ἐπ., τ. 7/1957 σελ. 10 ἐπ., τ. 9/1967 σελ. 7 ἐπ.

27η. Βλ. σχ. στὸ Ἀρχ. Ἐγγρ. Σκύρου, τ. 1 σελ. 9, 10, 21 καὶ τ. 2, σελ. 29, 39.

27θ. «..ἂν ἴσως τὸ πειράξῃ ἡ συμβία μου καὶ εἰπῇ πῶς εἶναι ἀπὸ δικό της, νὰ ἔχῃ νὰ πληρώνεται ἀπὸ τὰ καλὰ μου». Ἐγγρ. ὑπ' ἀρ. 10 στὸ Ἀρχ. Ἐγγρ. Σκύρου, τ. 1 σελ. 10. Βλ. καὶ Ἀ. Δ ρ α κ ά κ η, ὅ.π., σελ. 262.

27ι. Πολὺ περισσότερο ποὺ ὁ μαστρο-Νικόλας Μυκονιάτης δὲν ἦταν Σκυριανὸς καὶ εἶναι φυσικὸ ἓνα τμῆμα τῆς ἀκίνητης περιουσίας του στὴ Σκυρο νὰ προερχόταν ἀπ' τὰ προικῶα τῆς Σκυριανῆς γυναίκας του.

28. Τὸ 1671 λιακὸς στὴν Ἀγία Θεοφανῶν πούληθηκε 20 γρόσια.

13)²⁹. Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ γράμματος ὡς συ[μβι]βαστικοῦ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἔλλειψη ἀπ' τὸ κείμενο τῆς καθιερωμένης δηλώσεως πὼς ἔλαβε τὸ τίμημα («χειροδότης», «σῶα καὶ ἀνελλειπῆ»³⁰) δὲν ἀποκλείει τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ᾔταν ἡ πώληση ἀποτέλεσμα κάποιου συμβιβασμοῦ ἀπὸ ἄλλη δοσοληψία.

Πωλητὴς εἶναι ὁ Μαστρο-Νικόλας ὁ Μυκονιάτης. Τὸ ἐπώνυμο προδίνει τὴν καταγωγή του ἀπ' τὴ Μύκονο. Φαίνεται πάντως παντρεμένος μὲ Σκυριανή (Καλή) καὶ μόνιμα ἐγκαταστημένος στὴ Σκύρο³¹. Ἐξάλλου τὸ «μαστρο» (μάστορας) δηλώνει πὼς ἀνῆκε στὴ τάξη τῶν ἐπαγγελματιῶν-τεχνιτῶν (οἰκοδόμοι, ξυλουργοί, σιδεράδες κ.λπ.)

Τὸ σπίτι ἐπὶ τοῦ ὁποίου ᾔταν ὁ λιακὸς ἀνῆκε στὴ Καλή τοῦ Κατερίνης, στὴ γνωστὴ συνοικία τοῦ Λάλαρε καὶ ᾔταν πλάϊ στὸ σπίτι τῆς Εἰρήνης Ἰωάννη παπα-Σταμάτη. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ ὀνόματα μᾶς εἶναι γνωστὰ ἀπὸ ἄλλα ἔγγραφα τοῦ 17ου αἰῶνα³².

Ἀγοραστής εἶναι ὁ Θεωδωρὴς Κρεοτυρᾶς. Γιὰ τὸ οἰκογενειακὸ αὐτὸ ὄνομα ποὺ πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ παρατσούκλι, γράφουμε λεπτομερέστερα στὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 3.

Ἀπ' τοὺς μάρτυρες τὸ δεύτερο ἐπώνυμο εἶναι δυσανάγνωστο καὶ φαίνεται πὼς λήγει σὲ ..ουρίνος (Τσαουρίνος, Ζαουρίνος, Ζαγοριανός;) Πάντως ἂν δὲν κάνομε λάθος στὴ μεταγραφή, μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο ἀπὸ ἄλλα ἔγγραφα.

Τέλος γραφέας εἶναι ὁ παπα-Δημήτρης Ἀποσπόρη, γιὰ τὸν ὁποῖο μιλήσαμε ἐκτενέστερα σὲ προηγούμενα ἔγγραφα αὐτῆς τῆς συλλογῆς³³.

10. Δωρεὰ αἰτία θανάτου, 1695

(Δίφυλλο διαστ. 15X21 ἐκ. Μῆκος πρώτης γραμμῆς 12,5 ἐκ. Τὸ κείμενο στὴ πρώτη σελίδα).

- 1 — Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ἡ Φροσύνη παπα-Ἰωάννη Μαργέτη πὼς
2 τὸ σπίτι μου εἰς τὸν Προβακὰ τὸ ἀφίνω ἀπὸ θανά-

29. Βλ. ἀνωτέρω ἔγγραφο 4.

30. Βλ. π.χ. ἔγγραφο 4, στίχ. 8. Καὶ σὲ Ἀρχ. Ἐγγρ. Σκύρου, ἔγγραφο 24, στίχ. 6, ἔγγραφο 31 στίχ. 3.

31. Ἄλλον Μυκονιάτη (Γεώργιο) συναντοῦμε ἀγοραστή χωραφιοῦ στὸ Τραχὺ τὸ 1640, τὸ ὁποῖο μάλιστα δώρισε τὸ 1684.

32. Δημήτριος Κατερίνης, μάρτυρας σὲ διανεμητήριο τοῦ 1615 καὶ πωλητὴς χωραφιοῦ στὸ Τραχὺ τὸ 1635. Παπα-Σταμάτης τοῦ Γεωργίου φέρεται ὡς γραφέας ἔγγραφου τὸ 1644. Βλ. σχ. καὶ ἀνωτέρω ἔγγραφο 3.

33. Βλ. ἀνωτέρω ἔγγραφα 5 καὶ 6.